

члени виявляють взаємну повагу і сприяють один одному у виконанні завдань, визначених у Конституції; держави-члени полегшують Союзові виконання його завдань і утримуються від дій, що можуть поставити під загрозу досягнення цілей, визначених Конституцією. Слід зазначити, що Союз має діяти виключно в рамках повноважень, наданих державами-членами, а тому повноваження, які йому не передані, залишаються у компетенції держав-членів.

Для розмежування відповідальності національних урядів і Союзу за здійснення функцій держави важливого значення набуває принцип субсидіарності. Він вимагає, щоб у сферах, що не належать до його виключної компетенції, Союз у відповідному обсязі діяв лише у тому разі, коли держави-члени не можуть досягнути поставлених цілей за допомогою заходів, вжитих ними на центральному, регіональному чи місцевому рівнях, натомість, зважаючи на обсяг чи наслідки цих заходів, цілі можуть бути досягнуті ефективніше на рівні Союзу. Субсидіарність є динамічною концепцією, яка дозволяє розширювати сферу діяльності Союзу в рамках його юрисдикції в тих випадках, коли обставини того вимагають, і, навпаки, обмежувати цю діяльність або навіть її зупиняти тоді, коли вона більше не виправдана.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що не виправданими є побоювання стосовно можливості використання принципу субсидіарності Євросоюзом для розширення меж своєї діяльності, оскільки найбільш важливі питання, які стосуються функціонування як держав-членів, так і Євросоюзу, нині не можуть бути вирішені без згоди національних урядів.

Ю. В. Байдін, здобувач НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України

Про межі суверенітету держав-членів ЄС: постановка питання

Підписання Договору, яким встановлюється Конституція для Європи, в черговий раз надали актуальності проблемі визначення

меж державного суверенітету країн, які є членами Євросоюзу. Дискусії навколо цього питання викликані побоюваннями перспективи перетворення ЄС на наднаціональне утворення з ознаками державного суверенітету, а отже, остаточною втратою національними урядами здатності бути верховною владою всередині країни і незалежними від впливу інших держав.

Євросоюз — це нова політична й інституційна модель, яка виникла еволюційно шляхом переходу від вузьких галузевих до більш широких сфер інтеграції. Її особливістю є те, що, не чекаючи досягнення кінцевої мети (утворення Європейської федерації), національні держави поетапно передають Союзу для реалізації свої численні повноваження. В результаті створено наднаціональну організацію влади, яка наділена реальними владними повноваженнями і в межах якої держави-члени колективно використовують свої суверенні права. Як наслідок Євросоюз однозначно не може бути визнаний міжнародною організацією, оскільки він має характеристики, не властиві жодній іншій міжнародній організації, а саме: йому передані деякі виняткові компетенції з відмовою від здійснення їх державами-членами; ряд повноважень він реалізує спільно з національними урядами (спільна компетенція); створено право, яке є верховним відносно національного права, включаючи конституційне, і наділяє правами і обов'язками громадян цих країн; ЄС набув міжнародний юридичний статус, який дозволяє здійснювати самостійну дипломатичну діяльність; ЄС здійснює переважну більшість функцій, які традиційно властиві суверенним державам; Євросоюз перетворився на конституційну систему, яка в будь-який момент може отримати ще й власну Конституцію.

Таким чином, нині є певні підстави говорити про реалізацію в рамках ЄС моделі «Федерації (Союзу) національних держав». Саме ця модель є найпридатнішою для характеристики основних рис Союзу в його нинішньому вигляді та для передбачення шляхів його подальшого розвитку. Відповідно до цієї моделі Союз володіє власною правосуб'єктністю та реалізує ряд суверенних прав, які йому передані державами-членами. Він діє в межах компетенції, яку йому надали держави-члени для досягнення проголошених цілей, і відповідно будь-яка компетенція, яка не надана Союзу,

належить національним урядам. При цьому слід наголосити, що, незважаючи на добровільне обмеження свого суверенітету, держави-члени зберігають як право вільного виходу з ЄС, а отже, і повернення собі усього комплексу суверенних прав, так і можливість контролювати через механізми міжурядового співробітництва в рамках ЄС і діяльність ЄС у цілому, і прийняття рішень з принципових для збереження державного суверенітету питань проведення зовнішньої політики, політики безпеки і оборони. Головною ж особливістю Союзу є те, що держави-члени добровільно погодилися на колективне використання в його межах переважної більшості суверенних прав.

Трибуна молодого вченого

О. С. Головащенко, аспірантка НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України

Утвердження соціальних прав як передумова становлення соціальної держави

У сучасному світі визнання та ефективне гарантування прав і свобод людини є тим критерієм, який дозволяє віднести ту чи іншу державу до числа демократичних. Чим більший обсяг прав і свобод людини і громадянина вона гарантує, тим вищою буде її соціальна цінність. Процес утвердження соціальних прав досліджувався у вітчизняній юридичній літературі багатьма науковцями. Цій проблемі присвячені ґрунтовні праці О. А. Лукашевої, П. М. Рабіновича, О. В. Скрипнюка та інших вітчизняних правознавців¹, висновки яких є основою для подальшого дослідження питань становлення та розвитку соціальної держави. Разом з тим слід зазначити, що, хоча проблематика соціальних прав в цілому до-

¹ Лукашева Е. А. Социальное государство и защита прав человека в условиях рыночных отношений // Социальное государство и защита прав человека. – М., 1994. – С. 5–21; Общая теория прав человека / Под ред. Е. А. Лукашевой. – М., 1996; Рабінович П. М. Права і свободи людини в умовах зміцнення та розвитку державності України (конституційні засади) // Конституційно-правові засади становлення української державності / За ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. – Х., 2003. – С. 90–113; Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України. – К., 2000. – 600 с.; Яковлюк І. В. Функція забезпечення й захисту соціальних прав людини // Проблеми законності. – Х., 2001. – Вип. 49. – С. 3–10.